

Politične stvari.

Interpelacija naših državnih poslancev v slovenskih šolah na Koroškem.

V državnega zbora seji 26. januarija so naši državni poslanci, njim na čelu dr. Vošnjak, do naučnega ministerstva stavili to interpelacijo.

Po krškem škofijskem šematizmu za l. 1882. šteje Koroška 108.992 Slovencev v 117 farah s slovensko službo božjo, in 20.282 prebivalcev v 17 farah z mešano nemško in slovensko službo božjo, toraj vsega skupaj 120.000 Slovencev, ki vsi skupaj prebivajo v južnih okrajih koroških.

C. kr. deželni šolski svet koroški je pa z odlokom od 24. julija 1872., št. 1842, ljudske šole po okrajih, kjer Slovenci prebivajo, razdelil v tri vrste:

1. V ljudske šole z nemškim učnim jezikom, v katere je pa vvrstil tudi šole čisto, ali vsaj večidel slovenskih okrajev, kakor v Žrelcu, Krumpendorfu, Gospej Sveti, Št. Martinu, Blatnem gradu, Otmanjih, Porečah, Čajnčah, Velikovcu, Podkloštru in Vratah;

2. v ljudske šole, v katerih je iz pričetka učni jezik slovenski; vendar pa se mora nemščina uže précej v prvem letu gojiti, in ako je le mogoče uže v drugem letu izključljivo kot učni jezik rabiti;

3. v ljudske šole s slovenskim učnim jezikom in nemščino kot učnim predmetom.

V to zadnjo vrsto pa niso postavili prav nobene ljudske šole, ampak vse tako imenovane slovensko-nemške šole so vtaknili v drugo vrsto, dasiravno je več občin reklo, da naj se nemški jezik, čigar znanje je želeti, v ljudskih šolah kot učni predmet sicer podučuje, da pa sploh se zamore vspešno podučevati le v materinem jeziku.

C. k. deželni šolski svet koroški se pa ni prav nič oziral na pritožbe posameznih občin, kakor sv. Jakoba v Rožni dolini, v Svečah in Bistrici zaradi zanemarjanja slovenskega maternega jezika po ljudskih šolah, ter je preziravši pravi namen ljudskih šol kot njih glavni namen povdarjal priučitev nemškega jezika.

Učiteljem se je pri vsaki priliki priporočalo, da naj se uže v prvem letu pri poduku kolikor mogoče poslužujejo nemškega jezika, in deželni šolski svet je z odlokom od 11. aprila 1877., št. 867, celó razglasil, da bo priznanje petletnih doklad odvisno od podučevanja v nemščini.

V neki od koroškega deželnega šolskega sveta izdani, in učiteljem na ljudskih šolah po slovenskih okrajih namenjeni knjižici „Anleitung zur gesprächweisen Einführung slovenischer Kinder in die deutsche Sprache“ se učiteljem priporoča, da naj s podukom v nemščini pričnó précej pri otrocih, ki so še le v šolo vstopili, in naj z njimi govoré le nemški, akoravno jih otroci morda ne bi razumeli. Posamezni učitelji se v svoji gorečnosti za ponemčevanje celó tako daleč spozabijo, da slovenskim orokom prepovedujejo celó v privatnem pogovoru med seboj slovenski govoriti!

Ker v učiteljski pripravnici v Celovcu slovenski jezik še za slovenske pripravnike ni zapovedan in se toraj tudi pri preskušnjah ne izprašuje, pridejo učitelji v službe, ne da bi zadostno umeli materni jezik svojih učencev, in včasih ga še celó prav nič ne umó. Od 157 v slovenskih okrajih koroških nastavljenih učiteljev jih 53 slovenski prav nič ne zna, večina od drugih jih zna komaj nekoliko slovenski govoriti, pravilno pisati pa jih zna le prav malo.

Slabi nasledki tega nenaravnega podučevanja se čedalje bolj kažejo; otroci, ki pridejo iz ljudske šole, svojega lastnega maternega jezika ne znajo ne brati ne pisati, nemščine se pa tudi niso toliko naučili, da bi znali nemške tiskovine prebirati. Od tod pa pride, da v splošni oliko žalibog hudo zaostajajo, da npravna in verska zavest čedalje bolj slabi, da svoje gospodarstvo slabo oskrbljujejo, in da vidno hira ljudsko blagostanje.

Zarad teh slabih npravnih in verskih nasledkov izročilo je 97 v slovenskih okrajih podučevajočih katehetov 11. marca 1878. l. deželnemu šolskemu svetu utemeljeno prošnjo, da bi učiteljem zaukazal otroke podučevati na podlagi njih slovenskega maternega jezika, ta jezik do petega leta rabiti, otroke vaditi, da zmorejo svoje misli pismeno v svojem maternem jeziku izraziti, in še le v zadnjih treh letih nemščino kot učni jezik rabiti. Ti 97 katehetje se sklicujejo na to, da jim je pri sedanjih razmerah nemogoče, krščanski nauk vspešno podučevati, ker otroci slovenskega katekizma ne znajo brati, nemškega pa ne umejo ne. Da-si je knezoškofijski ordinarijat krški toplo priporočal to prošnjo, sta jo vendar le deželni šolski svet in c. kr. naučno ministerstvo, do katerega se je bila vložila pritožba, zavrgla, in se je ministerstvo pri tem sklicevalo na avstrijsko šolstvo pred letom 1848. (!), ko so bile vse obstoječe šole večidel nemške, ter je slovenski duhovščini priporočalo, naj nikar ne moti obstoječega reda.

Gledé na te, duhu in jasni določbi ljudske šolske postave in državnih temeljnih postav nasprotujoče razmere ljudskega šolstva v slovenskih delih Koroške države si podpisani prevzvišenega gospoda naučnega ministra vprašati:

1. Ali mu je znano, da za 120.000 Slovencev, ki skupno prebivajo na južnem Koroškem, ni ne ene ljudske šole s slovenskim učnim jezikom, in da od 157 v slovenskih okrajih podučevajočih ljudskih učiteljev njih 53 slovenskega jezika ni čisto nič zmožnih, ostali pa znajo le nekoliko slovenski govoriti?

2. So mu li znani slabi nasledki tega materni jezik čisto prezirajočega podučevanja, ki zavira duševni napredek, zadušuje versko-npravni čut in podira ljudsko blagostanje med slovenskim prebivalstvom na Koroškem?

3. Hoče li skrbeti, da bo ljudska šola tudi za koroške Slovence spolnovala svoj naravni, v ljudskih šolskih postavah odločeni namen, in da se bodo za ljudske šole po slovenskih okrajih koroških nastavljali le taki učitelji in šolski nadzorniki, ki so slovenskega jezika v besedi in pisavi zmožni?

Naši dopisi.

Z Dunaja 30. jan. — Skoraj bi ne imel ta teden z Dunaja kaj važnega poročati, ako bi se ne bila predložila pretekli teden v državnem zboru do naučnega ministra barona Conrada zanimiva interpelacija zaradi slovensčine v ljudskih šolah na južnem Koroškem, kjer skupaj biva 120.000 Slovencev. Dr. Vošnjak je v interpelaciji v kratkih črtah narisal žalostno podobo „narodne ravnopravnosti“ na Koroškem, pred katero bo po pravici strmelo naše stoletje, strmelo v očigled člana XIX. državnih temeljnih postav, v očigled najvišega prestolnega govora, strmelo gledé na sedanjo vlado, ki nosi imé grofa Taaffe-a in katero bo le tedaj moč razumeti, ako se ne pozabi, da je imé naučnega ministra baron Conrad. — S tem vprašanjem storjen je bil nov začetek na polji našega slovenskega šolstva; pričakujemo pa, da slovenski državni poslanci ne bodo

mirovali, dokler ne bo naša narodnost zagotovljena v šolah in uradih v posebni izvršilni postavi k omejenemu XIX. članu. Še le potem bo nekaj poročstva za našo prihodnost tudi ob časih nasprotnih nam vlad. Da je le s postavo kaj mogoče, kaže nam postopanje sodnij med Slovenci nasproti naredbam pravosodnega ministra. — Dunaj nima župana, dosedanji župan Newald se je županstvu rad nerad odpovedal, ker je, kratko rečeno, pogorel pri „Ringteatru“. Cesarski namestnik mu je dokazal, da je župan kriv nezaslišane nemarnosti pri požaru, in da je v kljub dokazane te njegove krivde vso hotel zvrniti na ces. namestništvo. — Izredne seje delegacij pričele so se dne 28. t. m.; privoliti jim bo 8 milijonov za vojne stroške na jugu.

Prem 29. pros. (*Zopet mal, a nevaren požar. Bolezni med šolskimi otroci.*) Včeraj zvečer okolo $\frac{3}{4}$ na 6. uro vznemiril je tukajšnje vaščane klic: „gori! gori!“ Vžgal se je bil hlev Ivana Žibra a hiš. šte. 61, kateri (hlev) stoji prav na zadnjem koncu južno-zapadne strani ob poti, ki vodi iz Prema proti Smerjam in Čeljam, tikoma hiše št. 71, katera je pa z opekami krita. Goreti začelo je nad levim sprednjim oglom ob cesti (poti) zunaj na strehi, kar provzročeno bilo je po nekem nesrečnem človeku, ki je pičlih 10 minut pred požarom tam memo gorečo smodko otresal in je prej ko ne precej močni veter kak ogorček v slamnato streho zanesel, ga potem v plamen razpihal ter požar načinil, kateri bil bi pri neugodnem pišu celi vasi pogubonosen postal. Sreča pri tem slučaju je, da je sever polagoma pihal ter glavne ogorke in gorečo slamo naravnost čez farovski vrt med drevjem nosil, kjer k sreči ni nobe nega poslopja. A stranske iskre in ogorki padale so pa tudi na bližnja sosedna poslopja — se slamo krita in tu in tam se je uže hotel mali petelinček oživetiti, kar so pa ljudje na strehah z vejami srečno zadušili. Največa nevarnost pretila je hlevu šte. 44 in pa farovškemu hlevu, skednju in lopi; oboje je se slamo krito in glavni tok žarkov bil je med obema, a postranski padali so pa tudi na njuni slamnati strehi. Ljudi bilo je v trenutku na mestu požara skupaj, kateri dušili so ogenj za žive in mrtve — in to najpreje domačini. Slava jim! Pol ure potem, ko se je bilo vnelo, prišlo je tudi brez števila ljudi iz Janeževbrda, Bitinja, Kilovč, Čelj, Smerij in Rateževbrda na pomoč; hvala Bogu in sv. Florijanu pa, da je bila uže glavna nevarnost po večem minula. Slava tudi tem, kateri so tako hitro preteči nevarnosti od pol do eno uro daleč na pomoč prihiteli! Z vso marljivostjo in trudom pazila sta tudi na pravilni red pri gašenju gospoda: domači župan in pa vodja žandarmerijske postaje v ilirski Bistrici, kateri je bil po svojih opravih ravno od Čelj sem dol k požaru prišel. Škode ima pogorelec od 200 do 250 gold., katera bila bi pa v Premski vasi lahko na tisoče nastala, ko bi ne bilo hitre pomoči in pa ugodnega vetra. Zavarovano bilo je poslopje pri „Slaviji“, a zavarovanec vsled neke nedostatnosti zavarovalnine plačal bil ni. Vzroka tukaj ne navajam; le toliko rečem, da zavarovanca čisto nič ne tiče. — V tekočem mesecu bilo je tukaj nič manj nego 75 šolskih otrok vsega skupaj bolnih; glavobol, grizenje, bljuvanje in pa mala vnetica grla so jih napadali. Nasledki prejšnjega vlažno-deževnega, a pozneje pa suho mrzlega vremena! Sedaj obrača se v tem obziru sploh na boljše.

M. Rant.

Novomesto (*Vabilo k Vodnikovi svečanosti*), katero priredi čitalnica v Novomestu 5. svečana t. l. z govorom, petjem in sijajnim plesom. — Vstopnina za posamezno osebo 50 kr., za rodbino 1 gold. Začetek točno ob 8. uri zvečer. Vabilo velja za vstopnino.

Odbor narodne čitalnice.

Iz Borovnice 31. jan. (*† Anton Jugovic.*) S tugo v srci naznanjamo, da je danes vsem nam drago življenje ugasnilo! Umril je ob 7. uri zjutraj ljubljeni naš gosp. župnik Anton Jugovic, zlatomašnik in odbornik čebelarskega društva. Visoka je bila starost njegova (76 let) in smrt je bila pričakovati, vendar nas je dogodba ta vse globoko v dušo pretresla, ker zgubil je narod prevred moža, kakoršnih ima svet dandanes vedno manj in manj! — Pogreb bode v petek ob 9. uri dopoldne. R. J. P.

Iz ljubljanske okolice dolenske strani 25. jan. (*Važno vprašanje, od kod toliko beračev.*) Pretečeno spomlad sem prišel v hišo bogatega hribovca, ki je ravno voz žita prodal in ga revnemu kmetu meril. Mero je dobro dajal, kar se mi je čudno zdelo; vprašam ga, kako da tako dobro meri to črno zmes; odgovori mi: „Od beračev žito kupujem in berač mi tudi dobro mero dá, ker ni njegovo; tudi moka mi prav pride, je dobra za ščetinasto žival in mi nese lep dobiček.“ Ali to niso pijavke za nas uboge kmete? Pa taki niso samo hribovci, temveč tudi med nami jih je; kedar kmet beraču dar dá, ga dá gotovo polovico takemu bogatinu. Zdaj so berači sploh tako predrzni, tako silni, da mu moraš dati, akoravno imaš zadnjo pest moke pri hiši; znajo tako moliti, da kdor tacega ne pozna, bi mislil, da bo vse duše iz vic rešil; ako mu ne daš, kolne, upije, da se daleč razlega, ker si domišljuje, da mu moraš dati dar, ako je močnejši od tebe; vsaj so nekateri čvrsti korenjaki, te do smrti pobije, kakor se je uže zgodilo, ti gre brez strahu v shrambe, v hlev in ukrade, kar ti le more, med 100 berači jih je komaj 5 res potrebnih, da zavžijejo, kar si izprosijo. Večidel so sami tuji obrazi, ako ti kaj ukrade, ga bodeš težko spoznal. Imajo po dvojno obleko, dolge hlače za večer, kratke za jutro, in tako moraš enemu po dvakrat dati na dan. Večkrat se pripeti, da revni kmet več beračem razdá, kakor njegova družina potrebuje; ni čuda, da mu primanjkuje živeža in potem mora sam svoje žito od beraških prekuovalcev za drag denar nazaj kupovati. Treba toraj, da stopijo na noge župani, in jaz mislim, da bi bil to prvi predmet razgovora o kakem shodu njihovem, kakor je bil po „Novicah“ uže nasvetovan. Okrajna glavarstva jim bodo šla gotovo tudi na roko in kmet bo za to iz srca hvaležen.

Iz Ljubljane. (*Imenik mestnih volilcev ljubljanskih*) je sestavljen in leži pri magistratnem ekspeditu do 22. februarja vsem na ogled, da se prepričajo, so li v njem vpisani ali ne. Naj noben volilec nikar ne zamudi ga pogledati in se prepričati, niso li v njem morda vpisani tudi taki, ki nimajo volilne pravice, ali pa taki ne, ki to pravico po svojih davkih imajo, da zamorejo o pravem reklamirati ali vložiti pritožbo zoper sestavo imenika.

— (*Občni zbor Marijne bratovščine*) se je zadnjo nedeljo vršil. Iz poročila posnamemo, da je društveno premoženje narastlo na 24.000 gold. Lansko leto je 200 novih udov pristopilo, dokaz, da sedanji odbor res marljivo dela, kajti težko je ude pridobivati zdaj, ko imamo toliko pogrebniških društev v Ljubljani. V odbor so bili na novo voljeni gg. Regali, Klein in Arko; tudi pregledniki računov so ostali prejšnji. Trem odbornikom se je za marljivo delovanje podarila nagrada skupnih 100 gold. Občni zbor je bil dobro obiskovan.

— (*Kmestka posojilnica ljubljanske okolice*) je svoje delovanje uže pričela. Vloge sprejema na obresti po $4\frac{1}{2}$ od sto, posojila pa daje na menjice ali dolžna pisma po 7 odstotkov. Društvena pisarnica je v Smoletovi hiši na Marije Terezije cesti (deželni bolnišnici nasproti). Uradni dan je vsak torek od 9. do 12. ure. Načelnik

ji je gosp. Franc Ločnikar, župan na Viči, odbornikov pa več najveljavnejših mož.

— („Narodni dom“.) V nedeljo 5. t. m. je osnovalni zbor za ta dom ob 10 uri zjutraj v čitalnici. Želeti je, da bi vdeležba bila obilna. Več o načrtu in pravilih spregovorimo prihodnjič.

— (Iz ljubljanske čitalnice.) Drevi je v spodnjih prostorih pevski večer s plesom, v soboto pa izborni ples, kakor je bilo uže naznanjeno. Preteklo soboto je bil društven ples, dobro obiskovan, v nedeljo pa so imeli v spodnjih prostorih ples narodni obrtniki, in bil je prav živahen.

— (Vabilo k veliki besedi v spomin Valentinu Vodniku) Šišenske čitalnice v nedeljo 5. februarja v prostorih Koslerjeve zimske pivarne. Program: 1. Nedved — „Zvezdna“, moški zbor. 2. Govor „Slava Vodnikova“. 3. Fr. Gerbić — „Čebelar“, mešan zbor. 4. „Vodniku v spomin“, deklamacija. 5. Kr. Klinar — „Slepčeva tožba“, bariton-solo s spremljevanjem moškega zbora. 6. Fr. Gerbić — „Pod lipo“, mešan zbor. 7. Veith — „Keber in cvetlica“, moški zbor. 8. „Gluh mora biti“, burka v enem dejanju. 9. Ples. Pri plesu svira oddelek c. kr. vojaške godbe. Začetek ob pol 7. uri zvečer. Vstop k slavnostni besedi je 50 krajc. za osobo. Društveniki Šišenske čitalnice so vstopnine prosti. K prav obilni vdeležbi vabi častite društvenike in goste najvljudneje odbor šišenske čitalnice.

— (Slovenska predstana) bo jutri v ljubljanskem gledišči, igrala se bo igra „Deborah“.

— („Slovenskega travnika“) 1. številka II. letnika je ravno izšla in prinaša med drugim: „O pravni terminologiji“; „Opozor našim župnijskim uradom“; „Nekoliko o novih stavbah“ (poduk občinskim predstojnikom) itd. V borbah za slovenski jezik tudi pri sodnijah in v obče pri c. kr. uradih jako potrebujemo pravnega poduka, in tudi zaradi tega bodi toplo priporočan „Pravnik“.

— („Brencelj“) je oni teden pričel svoj XIV. letnik. Prva številka je nenavadno bogata, posebno na podobah. Na prvi strani je narisana Vesteneck, kako zmagovito po raztrganem časniku „Tribüne“ skače, a Pavliha mu reče, naj v Ljubljani kaj tacega poskusi. Na zadnji strani ste dve podobi; prva kaže, kako so Slovenca prej ob steno pritiskali in kako ga pritiska Taaffe, ker se mora na-nj naslanjati, da se brani svojih nasprotnikov. Pavliha pripoveduje politične in druge dogodbe, Žefa ljubljanske zadeve, Krišpovič pa biča pisavo nekaterih slovenskih pisateljev, ki v naš jezik silijo tuje besede iz vseh družih jezikov, čeravno imamo stare svoje in dobre. Tudi druge reči v tem listu so mikavne, kratkočasne in za smeh. Zato priporočamo „Brenceljna“ vsemu slovenskemu ljudstvu posebno zadaj o pričetku leta in to tem bolj, ker za celo leto velja le 3 gold., za pol leta pa 1 gold. 50 kr.

— („Bog daj norcem pamet!“) Tako kliče tržaška „Edinost“ in pripoveduje to-le: „Iz zanesljivega vira smo zvedeli, da se je po smrti mil. škofa Jurija Dobrile na številke, njega zadevajoče, tukaj v loterijo stavilo okoli 28 000 goldinarjev!! In s kakim vspehom? Prišla ni niti ena številka. Nekdo je od nas zahteval, naj bi v „Ed.“ priobčevali tudi loterijsko srečkanje. Ne moremo mu želje izpolniti, ker smo zoprniki vsake loterije. Bolje, da težko prislužene solde v hranilnico vložiš, nego zametavaš, in slepo srečo loviš“. Tako tržaški slovenski list. Tudi „Novice“ so teh misli. Prejšnje čase so pač prinašale loterijske številke, al dr. Bleiweis je slednjič to ustavil sprevidivši, da se s tem utegne kdo zapeljevati k stavi v loterijo, ker je res bolje denar nositi kamor koli, nego v loterijo.

Z Dunaja. — Včeraj odgovoril je v državnem zboru minister za pravosodje dr. Pražak na interpelacijo barona Tauffererja in tovarišev zaradi rabe slovenskega jezika pri sodnijah na Kranjskem in južnem Štajarskem. Obširneje poročilo o tem podajo prihodnje „Novice“, jedro odgovora pa je bilo to-le: Na prvo vprašanje: 1. „Zakaj in v kateri namen je minister izdal razpis od 6. oktobra 1881“ — je odgovoril: „zato, da sodnije v omenjenih krajih in danih jim slučajih gledé jezika pri sodnijah dopustljivega — spoznajo proste pritiska, kateri je nastal po upravni naredbi više sodnije po vzročenem napačnem mnenji o pomenu in o tem, kako daleč sega odlok najviše sodnije, temuč prosto po obstoječih postavah in naredbah. — Na drugo vprašanje, ali je ministru znano, kako se je ona njegova naredba rabila v spodkopavanje veljave sodnij itd., — pa je odgovoril: „da se žalibog prav pogosto zgodi, da javni listi po stanji stranke, h kateri spadajo, vladine naredbe v besedah kazé in v to zlorabijo, narodnosti dražiti, gledé katerih se vlada trudi, pomiriti jih s tem, da se na take zahteve ozira, ki so pravične. — Za take izjave časnikov vlade ne more zadevati nobena odgovornost.“ — Potem se je prebrala po želji ministromi naredba, katera Tauffererja ni pustila pri miru spat. Potem pričela se je obravnavati v gosposki zbornici prenavrejene postave o hišnem davku. Prenaredbam ugovarjali so tirolski poslanci, ker so za njihove volilce manj ugodni, kakor prvi zbornični sklepi, vendar pa se konečno vsa postava po sklepu gosposke zbornice tudi v tretjem branji sprejme z večino 34 glasov.

— Delegaciji pričeli te posvetovanje o zahtevanih 8 milijonih za izredne vojne potrebe na jugu. Bila je te dni celó govorica, da se zna med obravnavo narasti potrebščina na 10 milijonov. Gotovo je zdaj uže eno, da homatije v Krivoščiji in Bosni-Hercegovini kmalu še ne bodo poravnane, kedar pa bodo, da bo s temi deželami in njihovo upravo narediti stalni in dokončni red, tako ne more več viseti.

— Uradno se naznanja, da je izmed našega vojaštva do 26. u. m. bilo 11 mrtvih in več ranjenih.

Francoska. — Gambeta in njegovo ministerstvo je odstopilo, ker zbornica ni hotela sprejeti „listenskrotinja“, kakor je Gambeta zahteval. Novo, s splošno zadovoljnostjo sprejeto ministerstvo osnoval je Freycinet.

— V St. Pierre le Calais podrl se je velik vodnjak v višini 15 metrov s 500.000 litri vode, katera je spodkopala sosedne hiše, med njimi šolo; do zdaj našli so 27 mrtvih.

Listnica vredništva. Gosp. prof. A. D. v Novomestu: Poslano sprejeli. Lepa hvala. Zarad prvega spisa nam pri najboljši volji ni bilo mogoče vaši želji popolnoma vstreči. — Gosp. Fr. V. na O. B. Vaša poslanica ni za naš list.

Žitna cena

v Ljubljani 28. januarja 1882.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 10 kr. — banaške 10 gold. 3 kr. — turšice 6 gold. 20 kr. — soršice 7 gold. 80 kr. — rži 6 gold. — kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 5 gold. 3 kr. — ajde 4 gold. 87 kr. — ovsa 3 gold. 14 kr. — Krompir 2 gold. 68 kr. 100 kilogramov.